

Μπουγιούκδερέ.

28.—Μπουγιούκδερέ.—Βαθυρρύαξ και Βαθύς Κόλπος ἢ Βαθύ-κόλπος, ἐπὶ τοῦ ἄνω Βοσπόρου, κλειόμενος ἀπὸ βορρᾶν ἀπὸ τὴν ἀκτὴν Βρουλλογένη, ποὺ καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριο Μεζάρ Μπουρνού τὸν ἑλληνικὸν Σίμαν, χωρίζοντα τὸν Βαθὺν κόλπον ἀπὸ τὸν νοτίως Σκληθροῦντα ἢ Σκληθρινοῦντα.

Ἡ κωμόπολις ἐκτείνεται ΒΔ. τῶν Θεραπειῶν καὶ τοῦ Κεφελίκιοι, εἰς κοιλάδα κατάφυτον, ἀπέχουσα 16 χμ. τοῦ Βυζαντίου. Τὸ ἄνω μέρος της λέγεται Σαρῆ γιαρῆ, ἀπὸ τὸ κοκκινοκίτρινον χῶμά του, παλαιότερα Μίλτον, ἐπὶ Γυλλίου Τρυπητόν. Εἰς αὐτὸ ὑπάρχει λουτρόν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Τὸ Σαρῆ γιαρῆ κατοικοῦν Εὐρωπαῖοι καὶ ἔχουν καθολικὸν ναὸν τῆς Παναγίας· εἰς τὸ λοιπὸν, τοῦρκοι, ἀρμένιοι καὶ Ἕλληνες.

Τὸ ἄλσος τοῦ Σαρῆ γιὰρ ἐστόλιζεν ἄλλοτε ἄγαλμα τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης, στηθὲν πιθανὸν ἀπὸ τὴν σύγχρονον τῆς Ἀσπασίας καὶ περὶ αὐτὴν ἐταίραν ἐκ Μεγάρων, τὴν Σιμαίθαν, ὡς νομίζει ὁ Χάμμερ.

Περὶ τὸ 1096—97 λέγεται διὰ ἐδῶ ἐστράτοπέδευσαν οἱ Σταυροφόροι· εἰς τὸν Γοδεφρουᾶ de Bouillon, τὸν ἔπειτα βασιλέα τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀποδίδεται ἡ φύτευσις τῶν Σαράντα δένδρων (Κίρκ-ἀάτς ἢ Γεδι-καρνδάς), ποὺ ὑψώνουν τοὺς γιγανταίους κορμούς των ἐπὶ τόσους αἰῶνας εἰς τὸ Λειβάδιον ἢ τὸν Καλὸν Ἀγρόν, ποὺ ἀπλώνεται μετὰ τῆς κωμοπόλεως καὶ τοῦ Μπαχτσέκιοι.

Τὸ 1794 ἐδῶ ἐκτίσθησαν τὰ κανονοστάσια τοῦ Δελῆ Ταλιὰν ἢ Δελῆ Τάμπια, εἰς τὴν πεδιάδα. Καὶ εἰς αὐτά, τὴν 14 Μαΐου 1807, ἐπανεστάτησαν οἱ τοῦρκοι δόκιμοι, «τὰ γιαμάκια», τῶν φρουρίων αὐτῶν, μόνις ἐδοκίμασαν νὰ τοὺς ἐνδύσουν τὴν νέαν στολὴν τοῦ Νιζάμ τζεδηδ' ὥρμησαν πρὸς τὸν Τοπχανέ (ὑπουργεῖον πυροβολικοῦ), καὶ γενόμενοι καθ' ὁδὸν 5 χιλ., ἔκαμαν τὴν στάσιν, ποὺ κατέληξεν εἰς τὴν ἔξωσιν τοῦ φιλελευθέρου σουλτὰν Σελήμ καὶ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ του Μουσταφᾶ.

Ἐκκλησιαστικῶς τὸ Μπουγιούκδερέ, ὅπως καὶ τὰ Θεραπειά, ἐδόθησαν ἀπὸ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Κίλεως εἰς τὴν ἐπαρχίαν Δέρκων ἐπὶ τῆς δ' πατριαρχίας Ἰωαννικίου Β', πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως ὡς μητροπολίτου Δέρκων τοῦ Ἀθανασίου Β', κατὰ Ἰούνιον 1655 (Σάβας Μεσ. Βιβλ. σ. 590-591. Γεδεὼν Πατρ. Πίνακες, σ. 584) Περὶ τὸ 1884 εὕρισκόμεν τὴν κωμόπολιν μὲ 500 ἑλληνικὰς οἰκογενείας καὶ ναὸν τῆς ἁγ. Παρασκευῆς, κτισθέντα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19 αἰῶνος, ὅπως καὶ τὸ πρῶτον σχολεῖον της (Τρ. Εὐαγγ. Παιδ. ἐπὶ Τουρκοκρα. 1936, σελ. 35). «Διδάσκαλός του ἐχρημάτισε περὶ τὸ 1850 ὁ ἐν τῇ πατρίδι του Σίφων ἐκπαιδευθεὶς Λέαν-

Θρακικὴ Ἀθ.
τ. 27. 1940
σ. 141-142
(34-35)

δρος Ἀρβανιτάκης»¹⁾, διδάξας καὶ συγγράψας ἱκανὰ καὶ ἀνακηρυχθεὶς διδάσκαλος τοῦ Γένους ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας.

Ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης²⁾ Μπουγιούκ δευρὲ, ἰδρυθεῖσα τὸ 1866, παλαιότερα ὄλων τῶν ἀναλόγων σωματείων τῆς Δέρκων, ἔκτισε τὸ 1871 τὰ σχολεῖα του : ἀρρεναγωγεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον εὐρύχωρα. Ἐξ αὐτῶν τὸ ἀρρεναγωγεῖον, εἶχεν 140 μαθητὰς ὑπὸ σχολάρχην τὸν Ἀρσένιον Π. Εὐστρατίου καὶ ἓνα βοηθὸν διδάσκαλον 1871. Τὸ 1884 εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν του ἐδιδάσκοντο γαλλικὰ καὶ τουρκικὰ καὶ συνετηρεῖτο ἀπὸ ἐνοίκια κοινοτικῶν κτημάτων, δίσκον ἰδιαίτερον τοῦ ναοῦ, καὶ ἑκτάκτους συνδρομὰς τῶν ὁμογενῶν. Τὸ παρθεναγωγεῖον του εἶχεν 150 κορίτσια ὑπὸ δύο διδασκαλίσσας καὶ συνετηρεῖτο ἀπὸ 1000 χάριτινα ρούβλια τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας ἡ πρεσβεία εἶχεν ἐδώκεν μὲγαρον.

Τὸ 1877 καὶ ἡ μεγάλη αὐτὴ κωμόπολις ἐξέδωκεν «ἀντικαταστατικὸν» ἢ ὑποκαταστατικὸν χαρτονόμισμα τῶν 10, τῶν 20 καὶ τῶν 40 παραδὼν τοῦ ναοῦ τῆς.

Ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Κίλεως κατὰ τὸν ἐκπαιδευτικὸν ἔλεγχον του εἰς τὰ προάστεια, τοῦ 1877—78, οὕτως καὶ ἀναφέρει τὰ σχολεῖα τῆς μεγάλης αὐτῆς κωμοπόλεως, τὰ ὅποια ἐν τούτοις ἐλειτούργουν πάντοτε.

Περὶ τὸ 1923 εἶχεν 6000 κατοίκους. Εἰδικὴ ἀσχολία τῶν ἐντοπίων εἶναι ἡ κεραμουργία καὶ ἡ ἀγγειοπλαστική, τῶν δὲ γυναικῶν ἡ ζωγράφισις τῶν φακιολίων ἢ καλεμκεριῶν, τῶν ἀνδρῶν ἡ βιοτεχνία ἐξέπεσεν ἀπὸ εἰκοσαετίας ἀφ' ἑνός, διότι ἡ κατάργησις τοῦ γιασμακιοῦ ἐμείωσε τὴν χρῆσιν τοῦ φακιολιοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου, διότι ἐξέλιπον βαθμηδὸν αἱ τεχνήτριαι καὶ ἡ βιοτεχνία περιορίσθη εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν «σταμπάτων» καλεμκεριῶν, πού εἶναι εὐθηνότερα.

Οἱ Μπουγιουκτεριανοί, περὶ τοὺς 2 χιλ. ἐξειδώχθησαν τὸ 1914, σκορπισθέντες ἐντὸς τῆς Κίλεως, ὅπως καὶ τοῦ Γενί Μαχαλὲ καὶ τοῦ Κεφελίκιοι οἱ κάτοικοι. Δὲν περιελήφθησαν ἐν τούτοις εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν (Συνθ. Λωζάνης). Ἡ κωμόπολις τῶν ἀποτελεῖ μέρος τῆς δυνάμεως τῆς τόσον μειωθείσης ἐπαρχίας Δέρκων.

1) Ὁ Λ. Ἀρβανιτάκης, πατὴρ τοῦ καθηγητοῦ, τέως βιβλιοφύλακος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ σοφοῦ συγγραφέως πλείστων ἐπιστημονικῶν ἔργων, Γεωργίου Ἀρβανιτάκη, ἐδίδαξεν εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Σταυροῦ Ἱεροσολύμων καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Θεολογικὴν σχολὴν τῆς Χάλκης.

2) Ὁ Γεδεὼν ἀναφέρει ὅτι «ὑπὲρ αὐτῆς εἰργάσθησαν λαμπρῶς οἱ ἀπὸ τοῦ 1868—1874 τρεῖς πρόεδροί τῆς, ὁ στρατηγὸς Βίκτωρ Φραγκίνης, ὁ τότε σχολάζων διερμηνεὺς τῆς ἐν Κιτόλει ρωσικῆς πρεσβεΐας Μανωλάκης Ἀργυρόπουλος καὶ ὁ ἱατρὸς Ἀλεξ. Ι. Σταματιάδης». Ἐπεξηρὶς τῆς ἀδελφότητος ἐξεδόθη τὸ 1874. (Ἀποσημ. Χρονογρ. σ. 198).